

Rodna jednakost i rodni stereotipi u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju: Stajališta odgojitelja i samoprocjena profesionalne uloge

IZVORNI ZNANSTVENI RAD

Primljen: 4. 3. 2026.

Prihvaćen: 28. 4. 2026.

UDK

373.2:[305:316.647.8]

[37.011.3-051:316.644]:305

<https://doi.org/10.59549/n.167.1-2.5>

Anita Lopar

Dječji vrtić „Zrno“, Zagreb
anita.lopar@gmail.com

prof. dr. sc. Daria Tot

Sveučilište u Zagrebu Učiteljski fakultet, Zagreb
daria.tot@ufzg.hr
orcid.org/0000-0001-0002-0875

Sažetak

U radu se ispituju stajališta odgojitelja o rodnoj jednakosti i rodnim stereotipima te njihova procjena vlastite uloge u promicanju rodno osviještene prakse u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku od 106 odgojitelja primjenom strukturiranog *online* upitnika. Analizom podataka obuhvaćeni su deskriptivni statistički postupci te inferencijalne metode (jednofaktorska analiza varijance i Pearsonov koeficijent korelacije) radi ispitivanja razlika i povezanosti u odnosu na dob i radni staž. Rezultati ukazuju na visoku razinu slaganja s tvrdnjama usmjerenima na promicanje rodne jednakosti i profesionalne odgovornosti, uz istodobno prepoznavanje prisutnosti stereotipa u praksi. Nisu utvrđene statistički značajne razlike među skupinama. Nalazi upućuju na potrebu daljnjeg profesionalnog usavršavanja i sustavne podrške u provedbi rodno osviještene prakse.

Ključne riječi: odgojitelji; rani i predškolski odgoj i obrazovanje; rodna socijalizacija

1. Uvod

U suvremenim se društvima sve snažnije naglašava važnost jednakosti i ljudskih prava, pri čemu rodna ravnopravnost zauzima istaknuto mjesto. Unatoč zakonodavnim okvirima i strateškim dokumentima kojima se promiče jednakost spolova, rodni stereotipi i dalje su duboko ukorijenjeni u društvene strukture, obrasce ponašanja i svakodnevne interakcije (Brussino i McBrien, 2022). Oni predstavljaju pojednostavljena i generalizirana uvjerenja o osobinama, sposobnostima i društvenim ulogama žena i muškaraca prenoseći se generacijama kao dio kulturnog nasljeđa. Zbog dugotrajne se prisutnosti stereotipi često ne prepoznaju kao oblik neravnopravnosti, već kao „prirodni“ dio društvenog poretka (Merma-Molina i sur., 2021).

Proces usvajanja rodni uloga započinje vrlo rano putem socijalizacije koja uključuje internalizaciju normi, vrijednosti i očekivanja vezanih za spol. U sustavu ranog i predškolskog odgoja značajnu ulogu u cjelokupnu razvoju djece preuzimaju odgojitelji. Meier i Henderson (2007) ističu da razdoblje ranog djetinjstva predstavlja osnovu za oblikovanje stavova i razumijevanje socijalnog svijeta te vlastita pozicioniranja unutar njega. U tom kontekstu odgojitelji mogu poticati razvoj inkluzivna i poticajna okruženja u kojem se prepoznaje i podržava različitost. Oni imaju profesionalnu i etičku odgovornost promicati rodnu ravnopravnost, osiguravati jednake prilike i suzbijati stereotipne obrasce mišljenja i djelovanja. Svakodnevnim interakcijama, organizacijom aktivnosti, izborom didaktičkih materijala i načinom komunikacije s djecom odgojitelji mogu biti snažan čimbenik u razgradnji tradicionalnih rodni normi. Oni koji primjenjuju refleksivnu praksu (Bleach, 2014) grade brižnu zajednicu učenja i oblikuju inkluzivno odgojno-obrazovno okruženje, postajući modeli djeci i obiteljima u promicanju jednakih mogućnosti.

Ipak, brojna istraživanja upućuju na raskorak između deklarativnog prihvaćanja rodne jednakosti i stvarne prakse (Blaise, 2005; Chen i Rao, 2011; Chick i sur., 2002; Lynch, 2015). Premda se rodna jednakost formalno promiče, u praksi se pojavljuju suptilni i otvoreni oblici stereotipna postupanja. Odgojitelji često vjeruju da djeluju jednako prema svima, no njihovi postupci, očekivanja i interakcije mogu nesvjesno reproducirati tradicionalne rodne obrasce.

Istraživanja o rodni ulogama i stereotipima u ranom odgoju i obrazovanju bilježe rastući interes, no relativno je mali broj onih koji se bave dubljim razumijevanjem stavova odgojitelja. Upravo zato, polazeći od navedenih teorijskih uvida i empirijskih spoznaja, cilj ovoga istraživanja bio je ispitati stajališta odgojitelja o rodnoj jednakosti i stereotipima te njihovu procjenu vlastita odgojno-obrazovnog rada u promicanju rodne ravnopravnosti.

2. Teorijski okvir

Većina autora ističe da proces socijalizacije započinje rođenjem i da se svijest o rodnoj pripadnosti razvija vrlo rano (Bem, 1981; Halim i sur., 2018; Stern i Karraker, 1989). Biološke teorije naglašavaju da djeca ne dolaze na svijet kao *tabula rasa*, već s određenim genetskim predispozicijama (Stockard, 2006; Šikić-Mićanović, 1997). Spolne razlike u genetskim, hormonskim i anatomskim obilježjima smatraju se osnovom za razvoj rodno tipiziranih ponašanja. Pojedine razlike interpretiraju se kao rezultat dugotrajna djelovanja bioloških čimbenika, a što upućuje na moguću urođenu osnovu određenih ponašajnih tendencija. Suprotno tomu, teorijom socijalnog učenja ističe se uloga okoline, potkrepljenja i modeliranja, pri čemu djeca promatranjem i oponašanjem modela istog spola usvajaju rodno prikladna ponašanja (Bandura, 1977). U odnosu na ograničenja modeliranja razvijene su kognitivne perspektive kojima se naglašava aktivna uloga djeteta u razumijevanju roda. Kohlberg (1966) ukazuje na to da djeca postupno razvijaju pojam rodne postojanosti i nakon toga su motivirana ponašati se u skladu s vlastitim rodnom. Teorija rodnih shema dodatno razrađuje kognitivni pristup, opisujući mentalne strukture kojima djeca organiziraju informacije prema rodnim kategorijama i usmjeravaju pažnju, interpretaciju iskustava i odabir aktivnosti (Stockard, 2006). Ovom se perspektivom naglašava interakcija između društvenih utjecaja i kognitivne obrade informacija, ne isključujući druge teorije. U radu se primjenjuje upravo takvo suvremeno shvaćanje prema kojem razvoj rodnih uloga proizlazi iz međudjelovanja bioloških predispozicija, društvenih utjecaja i kognitivnih procesa.

U posljednjih desetak godina rodna jednakost predmet je brojnih istraživanja u različitim područjima znanosti, ali je unatoč globalnim nastojanjima rodna diskriminacija i dalje prisutna. Zanimljivo je da istraživanja u predškolskim ustanovama različitih zemalja pokazuju da odgojitelji, svjesno ili nesvjesno, reproduciraju rodne stereotipe. Tako se u Kini rodne vrijednosti očituju u razlikovanju zadataka i pažnje prema spolu, privilegirajući dječake, dok se djevojčice potiče na poslušnost i skrb (Chen i Rao, 2011). U Grčkoj roditelji i obrazovne ustanove usklađuju ponašanje djece s biološkim spolom već od ranog djetinjstva (Papanis i Bouna, 2020). Norveška istraživanja pokazuju da, iako zakon i kurikuli promiču jednakost, odgojitelji često zadržavaju stereotipna očekivanja (Lřvgren i Orupabo, 2022; Meland i Kaltvedt, 2019), dok u Švedskoj odgojitelji i dalje interpretiraju razlike između djece kao „prirodne“ (Gullberg i sur., 2018; Odenbring, 2014). Slični obrasci opaženi su u SAD-u gdje se dječacima tolerira agresija i privilegiraju se u fizičkim aktivnostima (Gansen, 2019).

Na relativan nedostatak istraživanja u ovom području upućuju King i sur. (2021) koji su u pregledu literature o rodnim stereotipima i predrasudama kod djece u ranom odgoju našli svega 16 znanstvenih radova te uočili heterogenost u operacionalizaciji pojmova. Ipak, postoji konsenzus da rodna jednakost znači jednake mogućnosti i prava za sve rodne skupine i da je temeljno ljudsko i demokratsko načelo (UNESCO, 2022). To podrazumijeva da spol ne smije biti prepreka za pristup resursima, mogućnostima ili sudjelovanju u društvu. Prema UNESCO-ovu opisu rodni su stereotipi prethodno oblikovana, pojednostavljena i široko prihvaćena uvjerenja o karakteristikama, ulogama i ponašanjima primjerenima za žene i muškarce, a koja grupama pridaju određene osobine bez uzimanja u obzir individualnih razlika i često ograničavaju mogućnosti pojedinaca (UNESCO, 2022). U radu se priklanjamo definiranju rodne jednakosti kao cilja društvene pravednosti i jednakog pristupa prilikama i pravima te rodnih stereotipa kao barijera koje ograničavaju mogućnosti i održavaju tradicionalne rodne uloge.

3. Metodologija istraživanja

Cilj istraživanja bio je ispitati stajališta odgojitelja o rodnoj jednakosti i rodnim stereotipima te njihovu procjenu vlastite uloge i korištenja rodnih stereotipa u odgojno-obrazovnom radu.

Na temelju utvrđenih ciljeva postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Koja su stajališta odgojitelja o rodnoj jednakosti i rodnim stereotipima u društvu općenito?
2. Kakva su mišljenja odgojitelja o rodnoj jednakosti i stereotipima u odnosu na odgojno-obrazovni rad?
3. Kako odgojitelji procjenjuju svoju ulogu i odgojno-obrazovni utjecaj u poticanju i razvoju rodne jednakosti?
4. Postoje li statistički značajne razlike u procjenama odgojitelja u odnosu na dob i profesionalni radni staž?

3.1. Uzorak

Uzorak je formiran prigodnim uzorkovanjem te je obuhvatio odgojitelje zaposlene u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja koji su dobrovoljno i anonimno sudjelovali u *online* istraživanju. Upitnik je distribuiran *online* putem Google Forms obrasca, a poveznica je podijeljena u zatvorenim (privatnim) grupama na društvenim mrežama namijenjenima odgojiteljima. U istraživanju je sudjelovalo ukupno 106 ispitanika (2 odgojitelja i 104 odgojiteljice). Prema stupnju stručne spreme većina ispitanika ima višu (65) ili visoku stručnu spremu (38), a tri ispitanika

imaju srednju stručnu spremu. Prosječna dob iznosi 34 godine. Najveći udio ispitanika (47,2 %) ima do 5 godina radnog iskustva, 33 % između 6 i 15 godina, a po 9 ispitanika pripada kategorijama od 16 do 25 godina i od 26 do 35 godina radnog iskustva. Samo 3 ispitanika imaju više od 36 godina profesionalnog iskustva.

3.2. Instrument istraživanja

Za prikupljanje podataka korišten je upitnik konstruiran na temelju analize relevantne literature (korištena literatura prikazana je u teorijskom dijelu rada), pri čemu su izdvojena ključna tematska područja istraživanja. Upitnik sadrži ukupno 44 čestice i sastoji se od dvaju dijelova. Prvim dijelom prikupljeni su opći podatci o ispitanicima i njihovoj upoznatosti s pojmovima rodni stereotipi, rodna ravnopravnost i rodne uloge. Drugi dio sastoji se od pitanja zatvorenog tipa s ordinalnim odgovorima i petostupanjskim ljestvicama Likertova tipa (1 – uopće se ne slažem; 2 – uglavnom se ne slažem; 3 – niti se slažem niti se ne slažem; 4 – uglavnom se slažem; 5 – u potpunosti se slažem). Na jedno su pitanje ispitanici mogli odgovoriti odabirom jednog od dvaju ponuđenih odgovora (DA/NE) uz mogućnost navođenja primjera.

3.3. Metoda obrade podataka

Za osnovnu analizu podataka korištena je deskriptivna statistika (frekvencije, postotci, aritmetičke sredine i standardne devijacije). Za nominalne i ordinalne varijable izračunati su deskriptivni pokazatelji izraženi u postotcima (%). Jednofaktorskom analizom varijance (ANOVA) ispitane su razlike u procjenama odgojitelja u odnosu na godine radnog iskustva, a povezanost između dobi odgojitelja i njihovih procjena ispitana je Pearsonovim koeficijentom korelacije. Rezultati su prikazani tablično i opisno.

4. Rezultati i rasprava

Ispitivanje upoznatosti odgojitelja s pojmovima kojima će se baratati tijekom ispitivanja pružilo je zanimljive odgovore. Većina ih navodi da je upoznata s pojmovima rodni stereotipi i rodna ravnopravnost (94,3 %). Nešto manji dio odgojitelja upoznat je s pojmom rodni uloga (84,9 %), što se može povezati s rjeđom uporabom tog pojma u svakodnevnom diskursu ili njegovim poistovjećivanjem s rodni stereotipima.

Prvim istraživačkim pitanjem željela su se ispitati stajališta odgojitelja o rodnoj jednakosti i rodni stereotipima. Rezultati su prikazani u Tablici 1. Može se zamijetiti da većina odgojitelja ne smatra rodne stereotipe prirodnim ili neizbježnim dijelom svakodnevnog života: 63,2 % ispitanika smatra da rodni stereotipi nisu dio naše

svakodnevice, a 55,6 % smatra da nisu urođeni. Ipak, ispitanici prepoznaju važnost društvenog konteksta u oblikovanju stereotipa – njih 73,5 do 81,1 % ističe da se rodni stereotipi najčešće stječu kod kuće i putem medija dok samo 48,1 % smatra da se formiraju u vrtiću ili školi. Ovakvi nalazi podudaraju se s istraživanjima u kojima se ističe značaj obitelji u oblikovanju rodni stereotipa (Kazura, 2000; Saramourtsi i sur., 2020), ali su djelomično u suprotnosti s onima u kojima se naglašava važna uloga odgojno-obrazovnih institucija u razvoju rodnog identiteta (Papanis i Bouna, 2020).

Značajan broj ispitanika (93,4 %) ističe važnost poticanja rodne ravnopravnosti, a 76,4 do 92,4 % smatra da se odgoj djece, briga o kućanstvu i financijama ne bi trebali dijeliti prema spolu. Gotovo 84 % ispitanika ne dijeli poslove na „muške“ i „ženske“. Stereotipi su, prema većini (74,5 %), izraženiji kod starijih osoba, a muškarci se češće percipiraju kao skloniji stereotipima (38,7 %) u odnosu na žene (6,6 %), što može biti pod utjecajem rodne strukture ispitanika (većinom žene).

Kada je riječ o geografskoj rasprostranjenosti, 67 % ispitanika smatra da se rodna jednakost više promiče u zapadnim zemljama, a gotovo 70 % vjeruje da njezino promicanje ne ugrožava obiteljske vrijednosti društva.

Tablica 1. Opća stajališta odgojitelja o rodnoj jednakosti i rodni stereotipima

TVRDNJA	STUPANJ SLAGANJA (%)				
Smatram da su rodni stereotipi dio naše svakodnevice i da ih kao takve trebamo prihvaćati.	32,1 %	31,1 %	19,8 %	11,3 %	5,7 %
Smatram da se rodni stereotipi stječu kod kuće.	0 %	0,9 %	17,9 %	50,9 %	30,2 %
Smatram da se rodni stereotipi stječu u vrtiću/školi.	7,5 %	12,3 %	32,1 %	37,7 %	10,4 %
Smatram da se rodni stereotipi stječu putem medija.	1,9 %	2,8 %	21,7 %	50,9 %	22,6 %
Smatram da je važno poticati rodnu ravnopravnost.	0 %	0,9 %	5,7 %	15,1 %	78,3 %
Smatram da je prirodnije da je u obitelji zaposlen otac, a ne majka.	71,7 %	10,4 %	12,3 %	1,9 %	3,8 %
Smatram da je prirodnije da kućanske poslove obavlja žena.	73,6 %	17 %	7,5 %	0 %	1,9 %

TVRDNJA	STUPANJ SLAGANJA (%)				
Smatram da je prirodnije da muškarac obavlja poslove izvan stana/kuće (npr. uređenje vrta, okućnice).	63,2 %	13,2 %	17,9 %	2,8 %	2,8 %
Smatram da je odgoj djece posao žene.	83 %	9,4 %	6,6 %	0 %	0,9 %
Smatram da je prirodnije da otac brine za materijalnu sigurnost obitelji.	69,8 %	6,6 %	17 %	4,7 %	1,9 %
Poslove dijelim na muške i ženske.	68,9 %	15,1 %	12,3 %	0,9 %	2,8 %
Rodni stereotipi su više izraženi kod starijih osoba.	3,8 %	3,8 %	17,9 %	45,3 %	29,2 %
Rodni stereotipi su više izraženi kod mlađih osoba.	26,4 %	45,3 %	28,3 %	0 %	0 %
Rodni stereotipi su urođeni svakoj osobi.	39,6 %	16 %	21,7 %	20,8 %	1,9 %
Žene su sklonije rodним stereotipima od muškaraca.	29,2 %	37,7 %	26,4 %	4,7 %	1,9 %
Muškarci su skloniji rodним stereotipima od žena.	15,1 %	16 %	30,2 %	32,1 %	6,6 %
U zapadnim državama svijeta više se potiče rodna jednakost.	0 %	3,8 %	29,2 %	40,6 %	26,4 %
U istočnim državama svijeta više se potiče rodna jednakost.	20,8 %	43,4 %	31,1 %	2,8 %	1,9 %
Poticanjem rodne jednakosti ugrozile bi se obiteljske vrijednosti našeg društva.	44,3 %	25,5 %	21,7 %	6,6 %	1,9 %

Ukupno gledano, rezultati upućuju na razvijenu svijest odgojitelja o važnosti rodne jednakosti te na nisku razinu prihvaćanja rodnih stereotipa, osobito u kontekstu podjele obiteljskih i profesionalnih uloga. No postavlja se pitanje kako ih percipiraju u svakodnevnim odgojno-obrazovnim situacijama, stoga su ispitanicima ponuđene rodno stereotipne situacije koje su procjenjivali također odabirom odgovora na petostupanjskoj Likertovoj skali.

Unatoč općenito pozitivnim stajalištima prema rodnoj jednakosti, rezultati pokazuju da odgojitelji u svakodnevnom odgojno-obrazovnom radu prepoznaju određene rodno stereotipne obrasce ponašanja djece. Većina ispitanika navodi da djevojčice češće pokazuju interes za bajke o princezama (43,4 %), dok se interes dječaka u većoj mjeri povezuje s aktivnostima koje uključuju kretanje, akciju i natjecanje (54,7

%). Ipak, većina ispitanika (66,1 %) ne smatra da je natjecateljski duh prihvatljiviji kod dječaka nego kod djevojčica, a u procjenama o izraženosti natjecateljskog duha između spolova odgojitelji su podijeljeni.

Ispitanici se u velikoj mjeri protive stereotipnim podjelama aktivnosti i igračaka prema spolu. Većina se ne slaže s tvrdnjama da je nogomet primjereniji dječacima (75,5 %) ili da je prihvatljivije da se djevojčica igra loptom nego dječak lutkom (70,8 %). U kontekstu profesionalne prakse 64 % ih navodi da u svom radu aktivno potiču djecu na sudjelovanje u aktivnostima koje su stereotipno povezane sa suprotnim spolom, a 67 % ispitanika ne smatra opravdanom segregaciju djece prema spolu tijekom aktivnosti. Istodobno, velik udio ispitanika prepoznaje prisutnost rodni stereotipa u dječjoj igri (59,5 %) te smatra opravdanim reagirati na rodno stereotipne izjave djece (90,5 %) i roditelja (85,8 %). Također, ne slažu se s tvrdnjama da dječake češće potiču na sportske, a djevojčice na likovne aktivnosti (74,5 % i 79,3 %). Ovi nalazi upućuju na visoku razinu profesionalne osviještenosti o štetnosti rodno stereotipnog usmjeravanja djece. Ipak, valja imati na umu da je riječ o procjenama odgojitelja koje mogu odstupati od njihovih implicitnih pedagogija i ne moraju u potpunosti odražavati stvarnu praksu.

Kada je riječ o socioemocionalnim obilježjima, ispitanici se uglavnom ne slažu s tradicionalnim stereotipima prema kojima su djevojčice mirnije, strpljivije, odgovornije ili manje sklone konfliktima, kao ni s tvrdnjama da dječacima treba više discipline ili da rjeđe izražavaju emocije. Većina ispitanika smatra da je djevojčicama i dječacima podjednako potrebna emocionalna utjeha (73,6 %). Ovi rezultati u suprotnosti su s nalazima istraživanja Janković i Koren (2001) u kojem se ističu rodne razlike u socioemocionalnom ponašanju djece te se navodi da su djevojčice, prema procjenama odgojiteljica, smirenije, manje agresivne, komunikativnije i emocionalno toplije od dječaka, odnosno pokazuju veću sklonost međuspolnoj interakciji te su razvijenije u verbalnoj komunikaciji. Nadalje, premda Saramourtsi i sur. (2020) ističu rodnu strukturiranost aktivnosti i prostora u vrtićima, nalazi njihova istraživanja ne potvrđuju snažnu prisutnost stereotipnih atribucija u procjeni dječjih sposobnosti. U našem istraživanju ispitanici zagovaraju ravnopravan pristup djevojčicama i dječacima, odbacuju segregaciju prema spolu te prepoznaju potrebu reagiranja na rodne stereotipe u odgojno-obrazovnom kontekstu. Sveukupno, rezultati upućuju na postupni odmak od tradicionalnih rodno uvjetovanih interpretacija dječjeg ponašanja i sposobnosti te na povećanu profesionalnu senzibiliziranost za rodnu ravnopravnost u suvremenom odgojno-obrazovnom kontekstu.

Treće istraživačko pitanje odnosilo se na procjene odgojitelja o svojoj ulozi u promicanju rodne jednakosti (Tablica 2). Rezultati ukazuju na izrazito visoku razinu osviještenosti odgojitelja u važnosti poticanja cjelovita razvoja djetetove osobnosti

neovisno o spolu i svoje uloge u promicanju rodne ravnopravnosti kod djece. Ne slažu se da je rodno osvještavanje nepotrebno jer će se djeca s rodnim stereotipima susretati ostatak života. U prosjeku gotovo 85 % ispitanika smatra da je važno isticati i koristiti se obama rodovima posebice kod rodno stereotipnih uloga. Većina se koristi ili bi se koristila literaturom s nestereotipnim ulogama (92,4 %), dok se malo više od polovine (57,6 %) slaže s korištenjem rodno neutralnih materijala u radu. Zanimljivo je da ipak više od 76 % ispitanika smatra da bi trebali biti više educirani o rodnoj jednakosti tijekom formalnog i neformalnog obrazovanja. U odnosu na prethodne odgovore u kojima je vidljivo da odgojitelji u svakodnevnom odgojno-obrazovnom radu prepoznaju određene rodno stereotipne obrasce ponašanja djece, moguće je da ovi rezultati upućuju na nedostatak drugih profesionalnih spremnosti u ovom kontekstu. Naime, recentnim istraživanjem u hrvatskom kontekstu (Pažur, 2022) utvrđeno je da se praktičari osjećaju spremnijima za prepoznavanje različitih slučajeva nejednakosti, ali nisu dobro pripremljeni za aktivan pristup u promicanju rodne ravnopravnosti ili za reagiranje u slučajevima rodne diskriminacije.

Za istaknuti je da velika većina ispitanika (93,4 %) smatra da ne postoji razlika u kvaliteti odgojno-obrazovnog rada između muških odgojitelja i ženskih odgojiteljica, čime se dodatno opovrgavaju stereotipi o zanimanju odgojitelja kao pretežito „ženskom“ zanimanju, što je u skladu s nalazima ranijih istraživanja (Deng i sur., 2023; Saramourtsi i sur., 2020).

Tablica 2. Uloga odgojitelja vezana za rodnu jednakost

TVRDNJA	STUPANJ SLAGANJA (%)				
Smatram da je važno poticati razvoj cjelovite osobnosti djeteta, neovisno o njegovu/njezinu spolu.	0,9 %	0,9 %	3,8 %	2,8 %	91,5 %
Smatram da odgojitelji imaju važnu ulogu u promicanju rodne ravnopravnosti kod djece.	0,9 %	0 %	4,7 %	17 %	77,4 %
Smatram da je osvještavanje djece o rodnim stereotipima nepotrebno jer će se djeca s njima susretati tijekom života.	43,4 %	26,4 %	17 %	3,8 %	9,4 %
Smatram da svojim djelovanjem mogu utjecati na osvještavanje rodnih stereotipa kod djece.	0 %	1,9 %	10,4 %	39,6 %	48,1 %

TVRDNJA	STUPANJ SLAGANJA (%)				
Smatram da je važno isticati oba roda (npr. kolege i kolegice; prijatelji i prijateljice).	3,8 %	0,9 %	12,3 %	19,8 %	63,2 %
Smatram da je važno koristiti se ženskim ili muškim rodnom kod rodno stereotipnih uloga (npr. policajka, medicinski tehničar).	2,8 %	2,8 %	12,3 %	25,5 %	56,6 %
Smatram da je važno koristiti se odgovarajućim ženskim imenicama uz zanimanja i aktivnosti žena (npr. Ana je pilotkinja, Iva je danas slavljenica).	0,9 %	1,9 %	7,5 %	26,4 %	63,2 %
Smatram da je važno djecu poticati na čitanje i proučavanje literature u kojoj se prikazuju likovi u nestereotipnim ulogama (npr. dječak kuha, djevojčica popravljiva bicikl).	0 %	0,9 %	6,6 %	24,5 %	67,9 %
Smatram da bi se odgojitelji trebali koristiti rodno neutralnim materijalima u radu.	10,4 %	12,3 %	19,8 %	18,9 %	38,7 %
Smatram da bi odgojitelji trebali biti više educirani o rodnoj jednakosti tijekom formalnog obrazovanja.	1,9 %	4,7 %	17 %	21,7 %	54,7 %
Smatram da bi odgojitelji trebali biti više educirani o rodnoj jednakosti putem neformalnog obrazovanja / stručnog usavršavanja (npr. radionice, seminari, tečajevi).	0,9 %	2,8 %	17 %	24,5 %	54,7 %
Smatram da ne postoji razlika u odgojno-obrazovnom radu kod muških odgojitelja i ženskih odgojiteljica.	0 %	0,9 %	5,7 %	15,1 %	78,3 %

Na pitanje „Jeste li se u svom odgojno-obrazovnom radu susretali ili se koristili rodnim stereotipima?“ čak je 70,4 % ispitanika odgovorilo pozitivno te su naveli primjere iz kojih je vidljivo da su se odgojitelji često susretali s rodnim stereotipima u interakciji s roditeljima i djecom. Najčešći primjeri podjele prema spolu utemeljeni su na bojama, zatim na igračkama i materijalima za rad. Ovakav nalaz upućuje na visoku prisutnost implicitnih rodni stereotipa u odgojno-obrazovnoj praksi, što može ukazivati na njihovu normalizaciju u svakodnevnom radu. Istodobno, činje-

nica da odgojitelji prepoznaju i izvještavaju o njihovoj prisutnosti može upućivati na određenu razinu profesionalne refleksije, ali i na potrebu za dodatnim jačanjem kompetencija u području rodne osjetljivosti i kritičkog sagledavanja odgojne prakse. Također, nije zanemariv udio tvrdnji u kojima se negativno percipiraju dječaci koji izražavaju emocije, osobito tugu, što predstavlja zabrinjavajući podatak.

Posljednjim istraživačkim pitanjem ispitane su razlike u procjenama odgojitelja u odnosu na dob i radni staž na uzorku od 104 odgojiteljice¹ (dva su odgojitelja isključena iz analize). Obuhvaćene su procjene rodno stereotipnih situacija, uloge odgojitelja u promicanju rodne jednakosti te mišljenja o rodnoj jednakosti i stereotipima u odgojno-obrazovnom radu. Jednofaktorska analiza varijance (ANOVA) nije pokazala statistički značajne razlike u procjenama u odnosu na radni staž ($p > 0,05$) ni za jednu ispitivanu varijablu (Tablica 3). Deskriptivne vrijednosti procjena rodno stereotipnih situacija prema kategorijama radnog staža prikazane su u Tablici 4.

Povezanost između dobi odgojitelja i njihovih procjena ispitana je Pearsonovim koeficijentom korelacije. Utvrđena je vrlo slaba pozitivna povezanost koja nije statistički značajna ($r = 0,12$; $p = 0,225$; $N = 104$; Tablica 4).

Rezultati pokazuju da ni dob ni radni staž nisu značajno povezani s procjenama rodno stereotipnih situacija, kao ni s ulogama odgojitelja u promicanju rodne jednakosti te mišljenjima o rodnoj jednakosti i stereotipima. Ipak, pri interpretaciji nalaza treba uzeti u obzir prosječnu dob ispitanika (34 godine) te činjenicu da (u odnosu na odaziv istraživanju) samo 20 % uzorka čine odgojiteljice s više od 15 godina radnog staža.

Tablica 3. Razlike i povezanosti procjena odgojitelja

Analiza	Pokazatelj	Vrijednost
ANOVA (radni staž)	p	> 0,05
Korelacija (dob)	r	0,12
	p	0,225
	N	104

¹ Iako je u prvom dijelu teksta termin odgojitelj korišten u generičkom značenju za pripadnike obaju spolova, zbog isključenja dvojice ispitanika iz statističke obrade daljnja analiza utemeljena je isključivo na uzorku odgojiteljica.

Tablica 4. Deskriptivna statistika procjena rodno stereotipnih situacija u odnosu na radni staž

Radni staž	N	M	SD
0 – 5 godina	48	2,48	0,47
6 – 15 godina	35	2,52	0,34
16 – 25 godina	9	2,53	0,33
26 – 35 godina	9	2,44	0,34
Više od 36 godina	3	2,31	0,21

5. Zaključci

Rezultati istraživanja ukazuju na visoku razinu svijesti odgojitelja o važnosti rodne jednakosti i ograničenoj prihvaćenosti rodnih stereotipa, osobito u podjeli obiteljskih i profesionalnih uloga. Iako ispitanici prepoznaju prisutnost stereotipnih obrazaca u dječjoj igri i odgojno-obrazovnim situacijama, većina aktivno potiče djecu na sudjelovanje u nestereotipnim aktivnostima te reagira na rodno stereotipne izjave djece i roditelja. Procjene odgojitelja o rodno stereotipnim situacijama i vlastitoj ulozi u promicanju rodne jednakosti nisu statistički povezane s dobi ispitanika ni s radnim stažom, što može upućivati na stabilnost stavova među profesionalnim skupinama.

Unatoč općenito pozitivnim stavovima, zabilježeni primjeri rodno stereotipnog usmjeravanja djece, osobito u interakcijama s roditeljima i među kolegama, ukazuju na potrebu dodatne profesionalne pripreme i kontinuirana osnaživanja odgojitelja. Naime, rezultati istraživanja potvrđuju da odgojitelji prepoznaju važnost rodne ravnopravnosti i nastoje ju promovirati, no istodobno upućuju i na potrebu daljnje edukacije i sustavne institucionalne podrške radi dosljedne integracije rodno osviještenog pristupa u odgojno-obrazovni rad.

Za razliku od postojećih istraživanja koja se uglavnom usmjeravaju na teorijske okvire ili deklarativne stavove, ovo istraživanje pruža empirijski uvid u stajališta odgojitelja u hrvatskom kontekstu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, s naglaskom na samoprocjenu profesionalne uloge u odnosu na rodnu jednakost i rodne stereotipe. Povezivanjem teorijskog okvira rodne jednakosti s konkretnim profesionalnim iskustvima, dobiva se uvid u implementaciju rodno osjetljive prakse u odgojno-obrazovnom kontekstu.

Pri interpretaciji rezultata valja uzeti u obzir određena ograničenja ovog istraživanja. Prigodni uzorak, samoselekcija ispitanika putem društvenih mreža te primje-

na samoprocjene mogu ograničiti mogućnost generalizacije nalaza i otvoriti prostor pristranosti ili socijalno poželjnim odgovorima. Također, ograničenje predstavlja izostanak provjere unutarnje konzistentnosti instrumenta putem Cronbachova koeficijenta alfe, zbog čega pouzdanost mjerenja nije moguće u potpunosti potvrditi. Iako je instrument utemeljen na teoriji i prethodnim istraživanjima, navedeno ograničenje zahtijeva oprez u interpretaciji rezultata. Buduća istraživanja trebala bi uključiti ovu analizu kao i longitudinalno praćenje prakse, ispitivanje učinaka obrazovnih programa na smanjenje implicitnih stereotipa, uključivanje perspektive djece i roditelja te provedbu usporednih studija u različitim kulturnim i institucionalnim kontekstima.

Literatura

- Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Prentice-Hall.
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88(4), 354–364. <https://doi.org/10.1037/0033-295X.88.4.354>
- Blaise, M. (2005). A feminist poststructuralist study of children “doing” gender in an urban kindergarten classroom. *Early Childhood Research Quarterly*, 20(1), 85–108.
- Bleach, J. (2014). Developing professionalism through reflective practice and ongoing professional development. *European Early Childhood Education Research Journal*, 22(2), 185–197. <https://doi-org.nec.gmilcs.org/10.1080/1350293X.2014.883719>
- Brussino, O. i McBrien, J. (2022). *Gender stereotypes in education: Policies and practices to address gender stereotyping across OECD education systems* (OECD Education Working Papers No. 271). OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/a46ae056-en>
- Chen, E. S. L. i Rao, N. (2011). Gender socialization in Chinese kindergartens: Teachers’ contributions. *Sex Roles: A Journal of Research*, 64(1–2), 103–116. <https://doi.org/10.1007/s11199-010-9873-4>
- Chick, K. A., Heilman-Houser, R. A. i Hunter, M. W. (2002). The impact of child care on gender role development and gender stereotypes. *Early Childhood Education Journal*, 29(3), 149–154.
- Deng, X., Tang, Y., Wang, L. i Zhou, F. (2023). Gender stereotypes of male preschool teachers: Taking the investigation of Changsha International Kindergarten as an example. *Journal of Education, Humanities and Social Sciences*, 8, 541–548. <https://doi.org/10.54097/ehss.v8i.4303>
- Gansen, H. M. (2019). Push-ups versus clean-up: Preschool teachers’ gendered beliefs, expectations for behavior, and disciplinary practices. *Sex Roles*, 80(7–8), 393–408. <https://doi.org/10.1007/s11199%E2%80%91018%E2%80%910944%E2%80%912>
- Gullberg, A., Andersson, K., Danielsson, A., Scantlebury, K. i Hussénus, A. (2018). Pre-Service Teachers’ Views of the Child—Reproducing or Challenging Gender Stereotypes in Science in Preschool. *Res Sci Educ* 48(4), 691–715. <https://doi.org/10.1007/s11165-016-9593-z>
- Halim, M. L. D., Walsh, A. S., Tamis-LeMonda, C. S., Zosuls, K. M. i Ruble, D. N. (2018). The roles of self-socialization and parent socialization in toddlers’ gender-typed appearance. *Archives of Sexual Behavior*, 47(8). <https://doi.org/10.1007/s10508-018-1263-y>

- Janković, J. i Koren, Z. (2001). Ponašanje i spol djece predškolske dobi. *Kriminologija i socijalna integracija*, 9(1–2), 11–19.
- Kazura, K. (2000). Fathers' qualitative and quantitative involvement: An investigation of attachment, play, and social interactions. *The Journal of Men's Studies*, 9(1), 41–57. <https://doi.org/10.3149/jms.0901.41>
- King, T., Scovelle, A., Meehl, A., Milner, A. i Priest, N. (2021). Gender stereotypes and biases in early childhood: A systematic review. *Australasian Journal of Early Childhood*, 46(2). <https://doi.org/10.1177/1836939121999849>
- Kohlberg, L. (1966). A cognitive–developmental analysis of children's sex-role concepts and attitudes. U E. E. Maccoby (ur.), *The development of sex differences* (str. 82–173). Stanford University Press.
- Lřvgrren, M. i Orupabo, J. (2022). Gender Essentialism at Work? The Case of Norwegian Childcare Workers. *Social Politics. International Studies in Gender, State & Society*, 30(3), 844–870.
- Lynch, M. (2015). Guys and dolls: A qualitative study of teachers' views of gendered play in kindergarten. *Early Child Development and Care*, 185(5–6), 679–693. <https://doi.org/10.1080/03004430.2014.95026>
- Meier, D. i Henderson, B. (2007). *Learning from young children in the classroom: The art and science of teacher research*. Teachers College Press.
- Meland, A. T. i Kaltvedt, E. H. (2017). Tracking gender in kindergarten. *Early Child Development and Care*, 187(6), 862–873. <https://doi.org/10.1080/03004430.2017.1302945>
- Merma-Molina, G., Ávalos-Ramos, M. A. i Martínez Ruiz, M. Á. (2021). Gender stereotypes: Persistence and challenges. *Equality, Diversity and Inclusion: An International Journal*, 41(7), 1112–1135.
- Papanis, E. i Bouna, A. (2020). *The formation of gender discrimination in childhood*. University of the Aegean.
- Pažur, M. (2022). *Gender equality and education: Croatia report / Rodna ravnopravnost i obrazovanje: Izvještaj Hrvatska* [Izvještaj]. Faculty of Teacher Education, University of Zagreb. https://www.researchgate.net/publication/360411685_Gender_Equality_and_Education_Croatia_Report_Rodna_ravnopravnost_i_obrazovanje_izvjestaj_Hrvatska
- Odenbring, Y. (2014). Gender, order and discipline in early childhood education. *International Journal of Early Childhood*, 46(3), 345–356.
- Saramourtsi, E., Zafiri, M. i Pliogou, V. (2020). Gender stereotypes in children's play, pro-social and aggressive behavior in the kindergarten class: The kindergarten teachers' stance. *Universal Journal of Educational Research*, 8(12A), 7992–8009. <https://doi.org/10.13189/ujer.2020.082587>
- Stern, M. i Karraker, K. H. (1989). Sex stereotyping of infants: A review of gender labeling studies. *Sex roles*, 20(9), 501–522.
- Stockard, J. (2006). Gender socialization. U J. Saltzman Chafetz (ur.), *Handbook of the sociology of gender* (str. 215–227).
- Šikić-Mičanović, L. (1997). Socialization and gender: the significance of sociocultural contexts. *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, 4–5(30–31), 577–595.
- UNESCO. (2022). *Glossary: Understanding concepts around gender equality and inclusion in education*. UNESCO Institute for Statistics.

Gender Equality and Gender Stereotypes in Early and Preschool Education: Preschool Teachers' Viewpoints and Self-Assessment of Professional Role

Abstract

This paper examines preschool teachers' attitudes toward gender equality and gender stereotypes, as well as their perceptions of their role in promoting gender-responsive practices in early and preschool education. The research was conducted on a convenient sample of 106 preschool teachers using a structured online questionnaire. Data analysis included descriptive statistics and inferential methods (one-way analysis of variance and Pearson's correlation coefficient) to examine differences and associations related to age and years of professional experience. The results indicate a high degree of agreement with statements aimed at promoting gender equality and professional responsibility, while simultaneously recognizing the presence of stereotypes in practice. No statistically significant differences were found between groups. The findings highlight the need for further professional development and systematic support in implementing gender-responsive practices.

Keywords: early and preschool education; gender socialization; preschool teachers

